

*MONUMENTE ISTORICE
DIN JUDEȚUL TULCEA*

Direcția Județeană pentru Cultură, Culte
și Patrimoniul Cultural Național Tulcea

Institutul de Cercetări
Eco - Muzeale Tulcea

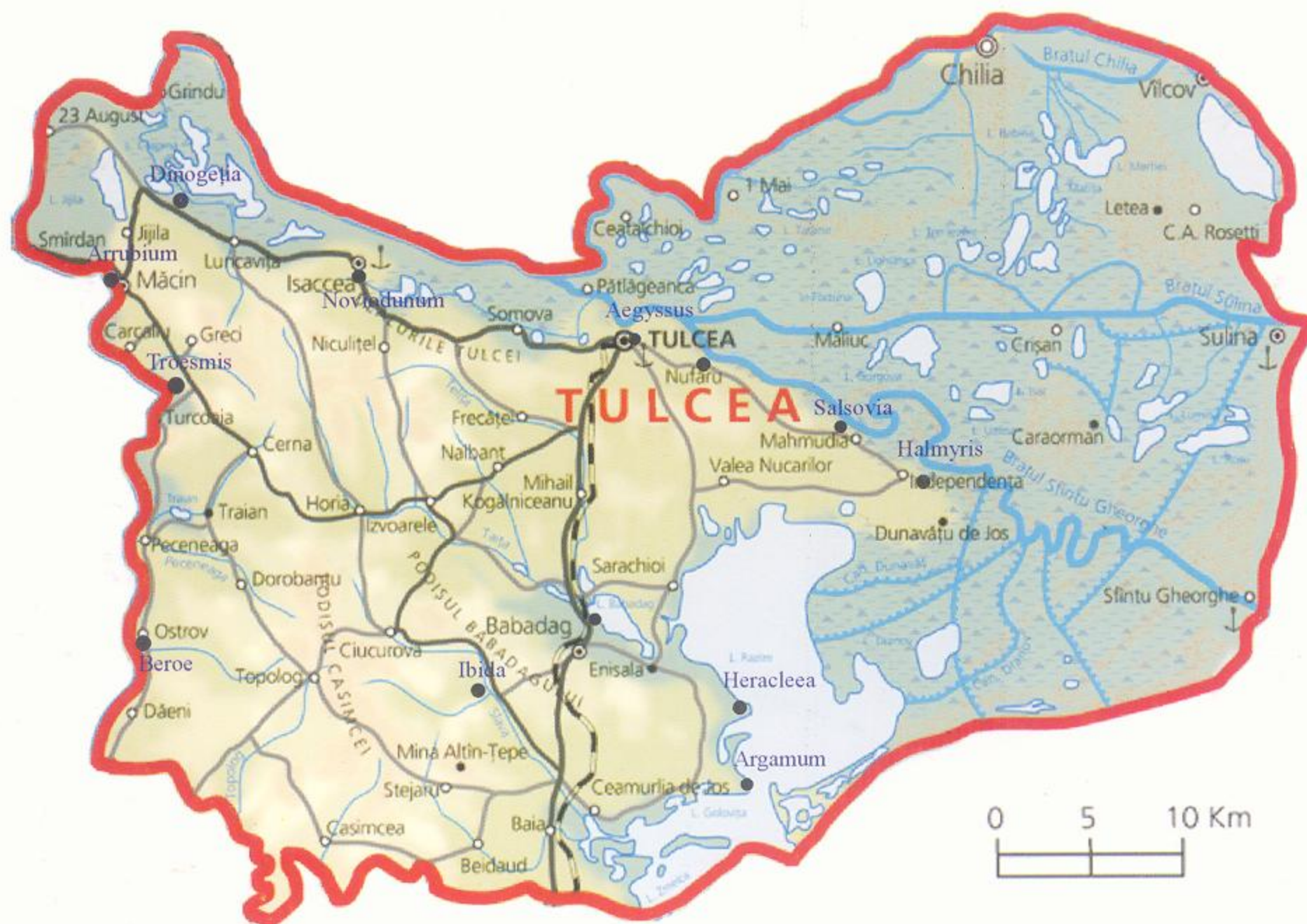
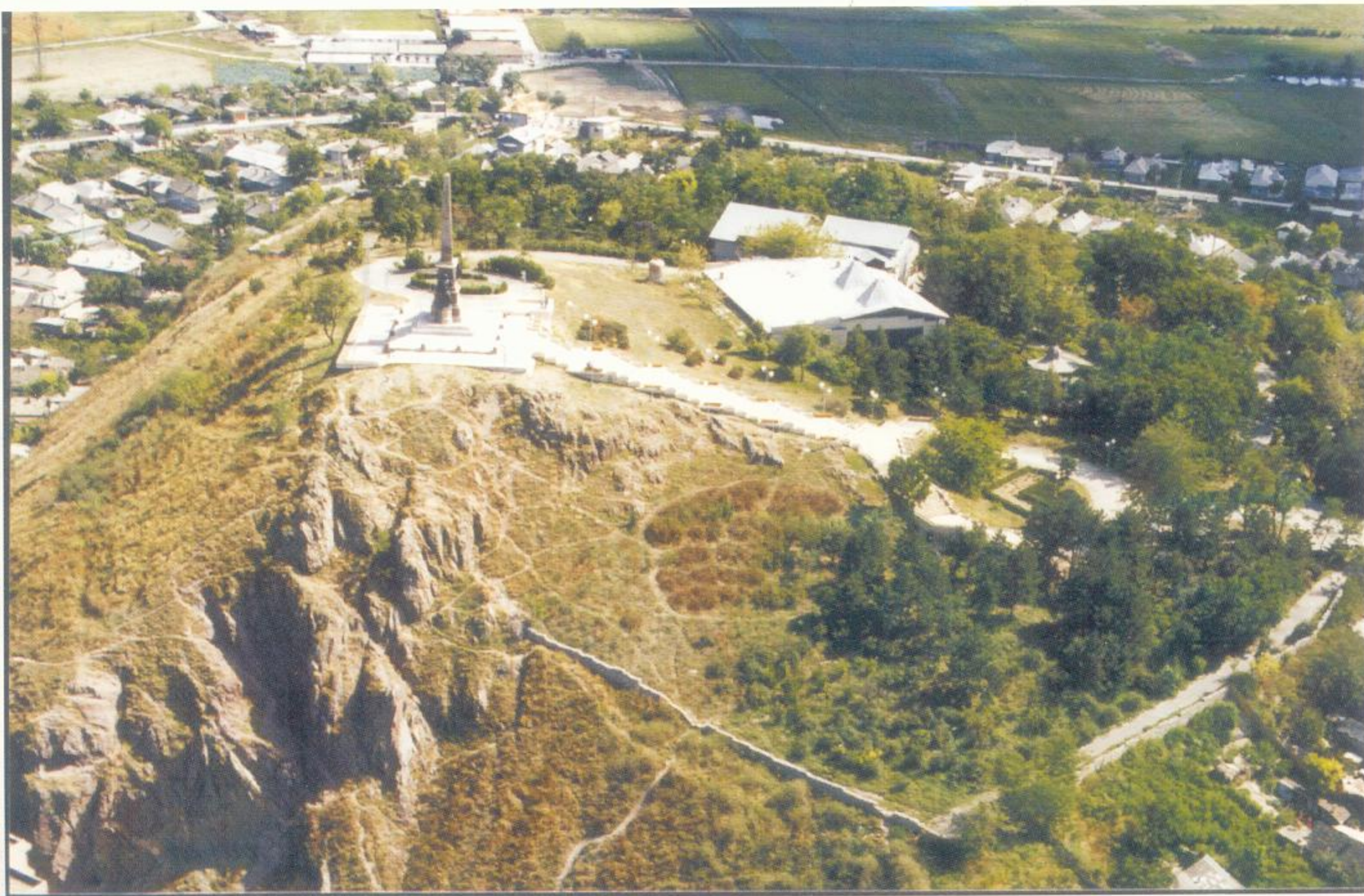

Foto: George Dumitriu, Mihaela Iacob,
Florin Topoleanu, Iulian Vizauer
Tehnoredactare: Iulian Vizauer, Leonard Păun
Text, traducere: Iulian Vizauer
Apărut cu sprijinul financiar
al Ministerului Culturii și Cultelor
Tiparul executat la S.C Infcon SA Constanța - 041/580.527

Cetatea *Aegyssus* se află în municipiul Tulcea, pe locul pe care se vor ridica, mai târziu, Monumentul Independenței și Muzeul de Istorie și Arheologie. Pe același amplasament poetul Ovidius menționează existența unei cetăți getice, în anul 12 d. Hr. Cetatea romană făcea parte din sistemul defensiv de pe granița Imperiului (*limes*), fiind unul dintre punctele de supraveghere ale cursului inferior al Dunării. A fost locuită, împreună cu așezarea civilă înconjurătoare, până în primele decenii ale sec. VII d.Hr. Au fost descoperite părți ale zidului de incintă, termele de secrete. VI d. Hr., locuințe. Din așezarea civilă aflată la cca. 4 km est de Tulcea provine inscripția funerară de sec IV d. Hr. a unui ofițer al garnizoanei cetății, care atestă numele vechi al municipiului.

The *Aegyssus* fortress is placed in present day Tulcea, on the very spot where, later, The Independency Monument and the History and Archaeology Museum will be built. The Roman poet Ovidius recorded the existence of an earlier fortification (12 AD) on the same place. The Roman city was a part of the defensive system at the border of the Empire (*limes*), one of the survey points of the Danube. It was inhabited, together with the surrounding civilian settlement, till the first decades of the VII th century AD. Parts of the precinct wall, the VI th century *thermae*, dwellings have been excavated. A funerary inscription for an officer which served in the city's garrison in the IV th century AD preserves the ancient name of Tulcea.

Pe amplasamentul unei aşezări getice din sec. II - I î. Hr., se ridică, în timpul împăratului Traian - sec. II d. Hr., cetatea care va purta, la început, numele grecesc al golfului Mării Negre aflat atunci pe locul lacurilor Razelm şi Sinoe - *Halmyris*, şi se va numi, mai apoi, *Thalamonium*. Cu multe faze de reparaţie şi refacere, cetatea funcţionează până în sec. VII d. Hr. A fost unul din punctele strategice importante la frontiera Imperiului Roman, port de aprovizionare al armatei, conform menţiunilor de pe inscripţii şi sediu de episcopie, în sec. V d. Hr. Cele mai importante descoperiri făcute sunt părţi ale sistemului defensiv - zidul de incintă cu 15 turnuri, două porţi, edificiul administrativ din centrul oraşului, băile romane (terme), bazilica paleocreştină, cu cripta în care au fost adăpostite rămăşiţele primilor martiri din sud-estul Europei, Epictet şi Astion (291 d. Hr.).

On a II nd - I st cetury BC Getic settlement the Romans built, during Trajan's reign - the II nd century AD, the city named, at first, by the Greek name of the Black Sea gulf (that existed at the time on the place of today Razelm and Sinoe lakes) - *Halmyris*, and later *Thalamonium*. The city lasts, with several repair and reconstruction phases, till the early VII th century AD. It was one of the important strategic points at the Roman border, an Army supply port and an Archbishop's residence, during the V th - VI th centuries AD. The most important discoveries made are parts of the defensive system - the precinct wall, with 15 towers, two gates, an administrative building in the middle of the city, the Roman baths (*thermae*), the paleochristian basilica with the crypt where the remains of the first two martyrs known in south-eastern Europe (Epictet and Astion - 291 AD) were kept, dwellings, all dating from the Late Roman period.

Aflată în parcul oraşului Măcin, cetatea *Arrubium* a îndeplinit, ca toate celelalte oraşe romane de pe linia Dunării, un rol important în cadrul sistemului defensiv al graniţei imperiale. A fost întemeiată în sec. I d. Hr., pe locul unei aşezări mai vechi, după cum sugerează şi onomastica (celtică). A funcţionat până în sec. VII d. Hr. Sediul unităţii auxiliare *ala I Vespasiana Dardanorum*, în perioada romană timpurie, şi al unui *Cuneus Equitatum Cataphractoriorum*, în timpul lui Constantin cel Mare - sec. IV d. Hr., oraşul a mai adăpostit unităţi ale legiunii *V Macedonica*. Nu a fost cercetată sistematic, dar se pare că ruinele vizibile parţial astăzi aparţin fortificaţiei târzii.

Placed inside the present day town of Măcin, the Roman *Arrubium* had a very important role in the defensive system of this part of the Empire. It was founded during the Ist century AD, on a earlier autochtone settlement as the onomastic (celtic) suggests. It functioned until the VIIth century AD. It hosted an auxiliary cavalry unit - *ala I Vespasiana Dardanorum* during the Early Roman period, a *Cuneus Equitatum Cataphractoriorum* during Constantine the Great's reign - in the IVth century AD, and units from the *V Macedonica* legion. Systematic excavations were not undertaken, but it seems that the ruins partially visible today belong to the late fortification.

Ovidius menționează în 15 d. Hr. existența unei cetăți tracice la *Troesmis*, care a fost, mai târziu, unul dintre cele mai importante puncte ale sistemului defensiv din această parte a Imperiului Roman. Una dintre primele cetăți din Dobrogea populate de trupe romane, în timpul lui Vespasian, devine, de la Traian, sediu al legiunii *V Macedonica*, până în 167 d. Hr., și mai târziu, al legiunii *II Herculia*, fiind în tot acest timp stație a flotei dunărene. Figurează, în sec. V d. Hr., pe lista celor 14 sedii episcopale din Dobrogea. Sunt vizibile astăzi două fortificații din epoca romană târzie (aflate pe înălțimi apropiate), care nu au funcționat în aceeași perioadă, și o întinsă așezare civilă ridicată la rangul de *municipium* în sec. II d. Hr. Cetatea de vest a fost cercetată arheologic încă de la mijlocul sec. XIX de către francezi, participanți la războiul Crimeii.

The Roman poet Ovidius mentions in 15 AD the existence of a thracian fortress at *Troesmis*, which later had become one of the most important points of the defensive system in this region of the Roman Empire. One of the first cities in Dobrogea to be populated with Roman troops, during Vespasian's reign, *Troesmis* became, under Traian, the residence for the Vth *Macedonica* legion, until 167 AD, and later, for the IInd *Herculia* legion, during all this time also being a station for the Danubian fleet. It is recorded, during the Vth century, among the 14 Archbishop residences from the province. Two Late Roman fortifications, that didn't functioned at the same time, and a large civilian settlement, that received the rank of *municipium* during the II century AD, are visible today. The eastern fortress was excavated during the Crimean War, at the middle of the XIXth century, by the French.

Situl arheologic *Beroe*, aflat pe malul Dunării, la 3 km sud de Ostrov, se compune din cetatea romană târzie cu același nume, aşezarea civilă întemeiată în sec. II d. Hr. şi necropola (peste 1000 morminte - sec. IV - VII d. Hr.), cu bazilica cimiterială. Promontoriul pe care se află cetatea a mai fost locuit în prima epocă a fierului şi, mai târziu, în perioada medievală timpurie. În epoca clasică *Beroe* a adăpostit o unitate auxiliară de cavalerie - *Cuneus Equitatum Stablesianorum*, între sec. IV - VII d. Hr.; a fost, în sec. V - VI d. Hr., sediu episcopal.

The archaeological site *Beroe*, that lies on the right bank of the Danube, 3 km south of Ostrov, is composed of the Late Roman city, the civilian settlement, founded in the IInd century AD, and the necropolis (over 1000 graves dated between the IVth - VIIth centuries) with the cemeterial basilica. The promontory on which the fortress was built had been inhabited earlier, during the First Iron Age, and would be inhabited later, during the Early Middle Ages. In the Late Roman period *Beroe* hosted an unit of auxiliary cavalry - *Cuneus Equitatus Stablesianorum* between the IVth - VIIth centuries. The city was, during the Vth - VIth centuries, an Archbishop's residence.

Cea mai mare cetate romană din Dobrogea a purtat numele de *Ibida* și este suprapusă pe trei sferturi din suprafața sa de localitatea Slava Rusă. A fost construită în perioada romană timpurie, fiind plasată pe drumul strategic care lega vadul Dunării de la *Noviodunum* de restul provinciei (prin *Ulmetum*, *Tropaeum Traiani* și *Marcianopolis*) și, mai târziu, în sec. IV, de *Constantinopolis*. Acest ultim secol a fost perioada sa de maximă înflorire, dovedită de suprafața impresionantă pe care o ocupă orașul - cca. 24 ha. În sec. VI i-a fost adăugată o fortificație de mai mici dimensiuni, pe dealul Harada din apropiere. Au fost locuite până în sec. VII d. Hr. Este de remarcă conturul zidului de incintă, cu 33 turnuri, vizibile până aproape de centrul satului, și 3 porți; în timpul primului război mondial a fost cercetată bazilica de sec. V - VI, cu trei nave, unicat arhitectural în Dobrogea. Cetatea a fost în această perioadă sediu episcopal. Au mai fost identificate așezarea civilă și două necropole. La 3 km sud de *Ibida* se află singurul centru monastic paleocreștin (sec. IV - VI) descoperit până acum pe teritoriul țării noastre.

The biggest Roman city from Dobrogea, *Ibida*, is superposed on three quarters of its size by Slava Rusă village. It was built during the Early Roman period, being placed on the very important strategic road which linked the main crossing point of the Danube from *Noviodunum* with the rest of the province (passing through *Ulmetum*, *Tropaeum Traiani* and *Marcianopolis*) and later, in the IVth century AD, with *Constantinopolis*. This last century was the period of maximum development of the city, proved by the impressive 24 hectares of its surface. In the VIth century a smaller fortification was added to it on a hill nearby. They functioned together until the VIIth century AD. It's easy to notice the contour of the precinct wall, with 33 defensive towers, visible deep into the village, and three gates; during WW I the Vth - VIth century basilica, unique architectural monument in Dobrogea for this age, was excavated. The city was an Archbishop's residence during this period. The civilian settlement and two cemeteries were also identified. Three km south of *Ibida* there is the only paleochristian monastic center (VIth century AD) yet discovered in our country.

Aflată pe o fostă insulă din zona inundabilă de la sud de Dunăre, cetatea romană *Dinogetia* a fost construită în sec. II d. Hr. A funcționat, până în sec. III d. Hr., în tandem cu castrul de la Barboși, de pe celălalt mal al fluviului. Sec. IV d. Hr. este perioada sa de maximă dezvoltare; orașul înregistrează, până la masiva sa distrugere de la mijlocul sec. VI - 558 - 559 (invazia kutrigurilor), mai multe faze de reparații, reconstrucție și restrângere. Insula va fi intens locuită și mai târziu, în perioada medievală timpurie. S-au păstrat bine zidul masiv de incintă, cu 14 turnuri și trei porți, bazilica de sec. V - VI d. Hr., care suprapune un edificiu similar mai vechi, sediul comandamentului militar, locuințe, termele din afara cetății (*extramuros*).

Placed on an island from the fludded zone south of the Danube, the Roman city *Dinogetia* was built during the IInd century AD. It functioned, until the IIIrd century, together with the castrum from Barboși, on the other bank of the river. The IVth century is the period of maximum flourishment of the city; it was repaired and rebuilt several times until its massive destruction by the Kutrigurs in 558 - 559 AD. The island was intensely inhabited later, during the Early Middle Ages. There have been well preserved the massive precinct wall with 14 towers and three gates, the Vth - VIth century basilica, which superposes a similar earlier building, the residence of the military command, dwellings, the *thermae* from outside the city (*extramuros*).

Principalul vad de trecere al Dunării este o zonă strategică foarte importantă, care a fost locuită în toate perioadele istorice. Onomastica celtică a cetății demonstrează faptul că așezarea romană a fost construită peste una autohtonă anterioară; zona a mai fost locuită în perioada medievală timpurie (sec. X - XII). Cetatea *Noviodunum* a fost construită la intersecția celor două drumuri militare vitale pentru întreaga provincie - drumul care borda linia Dunării, legând între ele fortificațiile *limes*-ului, și cel care traversa centrul Dobrogei de la nord la sud, făcând legătura cu *Tropaeum Traiani* și, mai departe, cu *Marcianopolis* și *Constantinopolis*. Rolul său militar era de cea mai mare importanță: a fost garnizoană pentru unități ale legiunilor *I Italica* și *XI Claudia*, în perioada romană timpurie, și sediu al legiunii *I Iovia*, în sec. IV d. Hr.; a fost, în tot acest timp, sediul comandamentului flotei dunărene (*Classis Flavia Moesica/Gordiana*), a cărei rază de acțiune se extindea până în sudul Crimeei. Funcționarea ei încetează în primele decenii ale sed. VII d. Hr. Se păstrează destul de bine vestigiile din epoca romană târzie: zidul de incintă cu turnuri de apărare și o poartă, două edificii termale, o bazilică și instalații portuare în apele fluviului.

The main crossing point of the Danube is a strategic zone intensely inhabited during all historical periods. The celtic onomastic of the city proves that the Roman fortress was built on an earlier settlement; the region was also inhabited in the X - XII centuries AD. The Roman *Noviodunum* was constructed at a vital crossroad for the whole province - the road that went along the Danube and linked all the fortifications of the *limes* and the road that crossed Dobrogea from north to south and linked *Noviodunum* with *Tropaeum Traiani* and further with *Marcianopolis* and *Constantinopolis*. Its military role was of greatest importance: it was a garrison for units of the *I Italica* and *XI Claudia* legions, during the Early Roman period, and the residence of the *I Iovia* legion command center, in the IVth century AD; it was, during all this time, the residence of the Danubian fleet (*Classis Flavia Moesica / Gordiana*) command center, that had a range extended to south Crimea, in the IInd - IIIrd centuries AD. The city was abandoned in the early VIIth century AD. Well preserved today are the ruins dating from the Late Roman period: the precinct wall with defensive towers and a gate, two *thermae*, a basilica and portuary installations underwater.

Construită pe o înălțime stâncoasă de pe malul lacului Razelm în sec. XII de către genovezi, ca parte a sistemului de supraveghere a vastei lor rețele comerciale din estul Europe, cetatea de la Enisala fost folosită, de-a lungul timpului, ca garnizoană pentru trupe bizantine, valahe și otomane. Din 1389 este stăpânită, împreună cu întreaga Dobrogea, de către Mircea cel Bătrân, care o va ceda, în 1417, otomanilor. După mijlocul sec. XV aceasta va fi abandonată, datorită dezvoltării Babadagului. I-a fost atribuit, prin tradiție, numele de *Heracleea*.

Built ashore lake Razelm on a rocky hill, in the XII th century AD, by the Genovese, as part of the survey system for their large commercial network in eastern Europe, the fortress from Enisala was, along centuries, a garrison for Bizantine, Wallachian and Otoman troops. From 1389 Mircea cel Bătrân, prince of Wallachia, takes it, together with the entire Dobrogea, until 1417, when he gives them up to the Otomans. After the middle of the XV th century the fortress was abandoned, due to the rise of nearby Babadag. It received by tradition the name of *Heracleea*.

Primul oraș de pe teritoriul actual al României menționat în scris, de către istoricul grec Hekataios din Milet în sec. VI î. Hr., se află pe promontoriul stâncos de la Capul Doloșman și s-a numit *Orgame*. A fost întemeiat de coloniști din Milet în ultimul sfert al sec. VII î. Hr., în perioada în care sistemul lagunar era golf al mării. Preluat, sub numele *Argamum*, de către romani, orașul a funcționat până la începutul sec. VII d. Hr. Ruinele vizibile astăzi aparțin ultimei perioade de locuire a cetății, refăcută în timpul lui Justinian - sec. VI d. Hr., după distrugerile provocate de un cutremur. Sunt bine păstrate necropola greacă, zidul de incintă, trei porți, trei biserici paleocreștine în interiorul cetății și una în exterior, edificii administrative și cartiere de locuințe. De asemenea, a existat o locuire destul de consistentă în afara zidurilor orașului.

The first urban settlement on the territory of present day Romania, recorded in the VIth century BC by the Greek historian Hekataios from Milet, lies on the rocky promontory from Cape Doloșman; its name was *Orgame*. It was founded by Greek colonists from Milet in the last quarter of the VIIth century BC, at a time when today laguna was a gulf of the Black Sea. Inhabited later by the Romans, the city, now called *Argamum*, functioned until the early VIIth century AD. The ruins visible today belong to the Late Roman period; the city was rebuilt during Justinian's reign - VIth century AD, after massive destruction caused by an earthquake. There are visible the Greek necropolis, the precinct wall, three gates, three basilicas inside and one outside the city, administrative buildings, dwellings. A very consistent inhabitation outside the walls was, as well, recorded.

